

- Postanova Prezydiyi APN Ukrayiny vid 19 kvitnya 2000 Protokol № 1-7/4-49. [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://osvita.irpin.com/viddil/v4/d1.htm>
- Kontseptsiya natsional'noho vykhovannya... – Kontseptsiya natsional'noho vykhovannya students'koyi molodi. Rishennya Kolehiyi MON Ukrayiny vid 25.06.09 roku. Protokol № 7/2-4. – [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/4310/*
- Lykhachev, 1970 – Lykhachev D. S. Chelovek v lyterature Drevney Rusy / D. S. Lykhachev. – M.: Nauka 1970. - 180 s.*
- Malyuta, 2005 – Malyuta O. V. «Prosvita» u formuvanni derzhavnyts'koho potentsialu ukrayins'koho narodu (druha polovyna KhIKh - persha chvert' KhKh st.): dys. kand. ist. nauk: 07.00.01 / Malyuta Ol'ha Volodymyrivna ; Nats. akad. nauk Ukrayiny, In-t istoriyi Ukrayiny. K., 2005. 319 s.*
- Nakhushev, 1985 – Nakhushev V.Sh. Sotsyalystycheskoe otechestvo y vospytanye sovet'skoho patryotyзма / V.Sh. Nakhushev // Nauchnyy kommunyzm. - 1985. – № 4. – S. 133.*
- Fylosofskyye problemy teoryy..., 1988 – Fylosofskyye problemy teoryy y praktyky natsional'nykh otnoshenyy pry sotsyalizme // Vopr. fylosofyy. – M., 1988. – № 9. S. 30–33.*

Надійшла до друку 20.06.2014.

УДК: УДК 94:[061.2:378.4(477-25) «1990/2000»]

Ігор Гайдасенко, Віталій Коцур

МОЛОДІЖНИЙ РУХ І МОЛОДІЖНІ ОРГАНІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ У 1990-ТІ РОКИ ХХ СТОЛІТТЯ

Молодіжний рух в Україні у 1990-ті роки пройшов етап бурхливого розвитку. Важливою подією для нього стало проголошення незалежності України і проведення всеукраїнського референдуму 1 грудня 1991 р. З цього періоду значно збільшилася кількість молодіжних громадських організацій, посилилася їхня політизація. Більшість молодіжних структур перебували в опозиції до офіційної влади і боролися за відродження української державності. Із проголошенням незалежності України, молодіжні громадські організації перейшли до конструктивної співпраці з владою.

Молодіжний рух являвся опозицією до політико-владних структур, сприяючи своїми діями вирішенню як молодіжних, так і загальних соціальних проблем, а отримавши частину повноважень офіційної влади у сфері формування і реалізації державної молодіжної політики здійснив значний вплив на розвиток свідомості молоді. Від діяльності молодіжних громадських структур, їхньої суспільної значущості, підвищення політичної культури молоді залежав розвиток

державотворчих процесів в Україні, становлення демократії і громадянського суспільства.

Ключові слова: *молодь, молодіжний рух, молодіжні організації, молодіжні об'єднання, національно-демократичний рух, проголошення незалежності.*

Молодежное движение в Украине в 1990 е годы прошло этап бурного развития. Важным событием, для него стало провозглашение независимости Украины и проведения всеукраинского референдума 1 декабря 1991 С этого периода значительно увеличилось количество молодежных общественных организаций, усилилась их политизация. До независимости большинство молодежных структур находились в оппозиции к официальной власти и боролись за возрождение украинской государственности. С 1991 года молодежные общественные организации перешли к конструктивному сотрудничеству с властями.

Молодежное движение являясь оппозицией политико-властных структур, способствовало своими действиями решению как молодежных, так и общих социальных проблем, а в последствии организации получили часть полномочий официальной власти в сфере формирования и реализации государственной молодежной политики. От деятельности молодежных общественных структур, их общественной значимости, зависит повышение политической культуры молодежи, развитие процессов государственного строительства в Украине, становление демократии и гражданского общества.

Ключевые слова: *молодежь, молодежное движение, молодежные организации, молодежные объединения, национально-демократическое движение, провозглашения независимости.*

Youth movement in Ukraine in 1990 years passed a very important stages. An important event that has divided them was the declaration of independence of Ukraine and the referendum December 1, 1991. Significantly increased the number of youth organizations, increased their politicization. Most youth structures in opposition to official authorities and fought for the revival of Ukrainian statehood. After the Ukraine proclaimed its independence youth organizations have moved to the constructive cooperation with the leadership.

During the second phase of the youth movement (199 -1999) the complex of problems in the political, economic and social situation and in the social structure of the youth movement was actively developed, restoring its historical traditions, roots, and took the appropriate place in the political system of society. Along with features specific to youth movements in the former Soviet republics, the youth movement in Ukraine had its specific differences due specifics of economic and political development, historical background, population mental peculiarities of individual regions and more.

To youth faced a number of problems. Their main slogan independence, Ukraine has been executed and the program further action they had as real mechanisms for establishing economic life. Was an acute problem of relations with the government. On the one hand, the national-democratic forces advanced the slogan of opposition to the government, on the other had to maintain this power as a manifestation of independence.

Youth movement appeared opposition to the political and power structures, contributing to the solution of their actions as youth and overall social issues were part of the official government power in the formation and implementation of state youth

policy. From the work of youth social structures, their social significance, depends the state processes in Ukraine, of democracy and civil society.

Key words: *youth, youth movement, youth organizations, youth groups, national democratic movement, independence.*

Постановка проблеми. У 90-ті роки ХХ ст. розпочинається принципово новий етап в розвитку молодіжного руху в Україні. Особливостями молодіжного руху були його політизація, активізація існуючих «неформальних» громадсько-політичних молодіжних об'єднань, а також створення нових молодіжних структур, які стали невід'ємною частиною українського суспільства. Аналіз процесів у молодіжному середовищі у 90-ті роки ХХ ст. дозволить врахувавши певні недоліки і позитивні фактори з історії молодіжного руху, здійснювати ефективнішу державну молодіжну політику, яка значно активізує участь молоді в суспільно-політичних процесах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями молодіжного руху займалося багато науковців (І. Курас, О. Бойко, М. Головатий, Д. Князевич), які висвітлювали основні події в суспільно-політичному житті країни, які призвели до поширення певних думок в середовищі молоді та формування настроїв серед молоді, які в кінцевому результаті привели до утворення потужних суспільних формувань та рухів.

Питаннями суспільно політичних настроїв та участі в них молодіжних організацій та рухів, а також питаннями їх історії та розвитку періоду 90-х років ХХ століття займалися науковці О. Корнієвський, В. Литвин, А. Русначенко та ін.

Учені О. Гарань та В. Головенько висвітлювали питання створення та функціонування нових партій в Україні та участі в них молоді як рушійної сили суспільства та молодіжного руху в цілому.

Мета написання статті є висвітлення молодіжного руху в Україні у 90-ті роки ХХ ст., та аналіз ключових подій, настроїв та течій у середовищі молодіжних організацій, які сприяли розвитку молодіжного руху та активізації суспільної думки в Україні.

Виклад основного матеріалу. Значний вплив на розвиток молодіжного руху мала діяльність НРУ. Акції Руху пробуджували українське суспільство, давали додатковий імпульс діяльності молодіжних організацій [Князевич, 2002.с.100]. До 71-ї річниці Злуки УНР і ЗУНР, за досвідом «народних фронтів» Прибалтики, НРУ провів 21 січня 1990 р. загальноукраїнську акцію «Ланцюг єднання».

Мільйони людей, взявшись за руки, утворили «живий ланцюг» уздовж траси Київ – Житомир – Рівне-Тернопіль – Львів – Івано-Франківськ. За даними МВС УРСР участь в акції взяли близько 450 тис. осіб, за даними організаторів – 1 млн. осіб. Хоча руховець М. Пороський стверджував, що участь в акції взяли 5 млн. осіб [Курас, 2003. с. 401].

Це була перша масова акція єднання, мета якої полягала у тому, щоб не лише відокремити національну історію від радянської, а й протиставити «справжнє», «природне» возз'єднання України в 1919 р., «штучному» возз'єднанню 1939 р. В одній із тогочасних листівок Руху писалося: «Ідеали Української Народної Республіки і сьогодні є нашими ідеалами. Справа, за яку боролись наші діди і батьки, і сьогодні є нашою справою Виборюймо її волю, її незалежність економічну і політичну» [Бойко, 2002. с. 71-72].

Діяльність НРУ активно підтримувала молодь, збільшувалася її кількість в рухівських осередках. Якщо на час установчого з'їзду НРУ налічував 280 тис. членів, третина з яких віком до 35 років, то навесні 1991 р. тільки до практичної роботи в місцевих осередках НРУ було залучено 80 тис. молодих людей. Спочатку в роботі установчого з'їзду взяли участь 24 членів ВЛКСМ та п'ятеро представників студентської молоді, а вже на II з'їзді НРУ були присутні делегати СНУМ – 20 осіб, УСС – 19, Львівської організації української молоді «Спадщина» – 14, ЛКСМУ – 4, «Пласту» і «УСДМ» – по 2, Товариства Лева – 1 особа. Чисельність НРУ за рік після установчого з'їзду зросла з 280 тис. до 633 тис. осіб [Корнієвський, 1998. с. 105].

Рух і його структури на місцях, особливо у 1989-1991 рр. вели активну пропагандистську роботу серед населення, організовували мітинги, інші масові заходи, безпосереднім учасником яких були тисячі молодих людей. При цьому, Рух активно сприяв створенню і діяльності таких організацій молоді як Товариство Лева, «Поступ», «Паростки», «Берегиня» тощо. Лідери Руху постійно виступали на установчих з'їздах, зборах, зібраннях таких організацій, як УСС, СНУМ, «Пласт», «Січ» [Головатий, 1993 с. 107].

Провідною подією суспільно-політичного життя кінця 1989 – початку 1990 рр. була підготовка до виборів у Верховну Раду УРСР та місцеві ради, що мали відбутися у березні 1990 р. Від усіх попередніх виборів в УРСР їх відрізняли кардинальні зміни у виборчому законі, внесені восени 1989 р. під тиском НРУ і народних депутатів СРСР від України. Зокрема, було скасовано такий орган представницької влади як з'їзд народних депутатів, не обмежувалася кількість кандидатів у депутати на одне місце, дозволялося вільне обговорення виборчих

програм, громадський контроль за підрахунком голосів.

Члени національно-демократичних сил, що брали участь у виборах, вперше отримали можливість вільно поширювати власні ідеї, які донедавна були забороненими – про самостійність української держави, демократизацію суспільного життя, необхідність змін в економічній і політичній сферах. Натомість, ЦК КПУ намагався ефективно протистояти «політизованим самодіяльним угрупованням», не допустити обрання в ВР УРСР їхніх кандидатів. У серпні 1989 р. ЦК КПУ затвердив план заходів, які належало здійснити у зв'язку з підготовкою та проведенням виборів. Зокрема, передбачалося створення спеціалізованих груп з протидії НРУ.

18 листопада 1989 р. в Києві відбулася нарада представників демократичних об'єднань України. На ній було утворено передвиборчий Демократичний блок, куди увійшли більш як 40 політичних організацій і груп в республіці: НРУ, УГС, «Меморіал», ТУМ, СНУМ та ін. НРУ підтримували більшість молодіжних об'єднань України [Русначенко, 1998. с. 271]. Оскільки НРУ офіційно зареєстровано було лише 9 лютого 1990 р., висунення рухівських кандидатів в депутати головним чином відбувалося через Товариство української мови імені Тараса Шевченка.

СНУМ разом з УНДЛІ були єдиними організаціями Демблоку, що висували під час виборів гасло «Ради без комуністів». Народним депутатом від СНУМ став голова Львівської організації І. Деркач [Гарань, 1993.с. 119].

У виборчій програмі Товариства Лева відзначалося, що воно бореться за незалежність України; ухвалення закону про громадянство республіки; ліквідацію 6 статті Конституції; багатопартійну політичну систему; припинення політичних репресій; рівноправність всіх форм власності; децентралізацію економіки; перехід до вільного ринку та ін.. Кандидатами від Товариства Лева були відомі громадські діячі – І. Коліушко, І. Гринів, Т. Стецьків, С. Кривенко.

Бюро ЦК ЛКСМУ вимагало від мандатної комісії ВР УРСР не підтверджувати депутатських повноважень О. Шевченка. В його підтримку виступила Київська організація УСС: «Українська студентська спілка висловлює рішучий протест в зв'язку з «проханням» Бюро ЦК ЛКСМУ до Мандатної комісії ВР УРСР не підтверджувати повноважень депутата О. Шевченка Ми вважаємо, що «прохання» ЦК ЛКСМУ не відображає поглядів абсолютної більшості комсомольців, отже є неправомірним, оскільки виходить за рамки компетенції цього органу...» [Доній, 1999. с.86].

Демократичні сили здобули у республіканському парламенті 125 місць із 450, отримавши, здебільшого, підтримку на Львівщині, Івано-Франківщині, Тернопільщині, Києві і Волині. У Верховній Раді вони об'єдналися в опозиційну групу під назвою «Народна рада». Водночас, парламентська більшість так зв. «група 239» на чолі з В. Івашко, була підконтрольна КПУ.

Початок 1990 р. в Україні ознаменувався низкою студентських акцій за деідеологізацію і демілітаризацію навчального процесу. Так, 20-21 лютого 1990 р. з ініціативи УСС в навчальних закладах Дніпропетровська, Дніпродзержинська, Донецька, Києва, Львова, Харкова і Чернівців проходила акція студентської єдності. У Києві страйкували значна частина студентів Київського університету, Політехнічного, Педагогічного, Художнього, Театрального, Інженерно-будівельного інститутів, Інституту народного господарства.

Студенти вимагали скасування обов'язкового вивчення марксистсько-ленінських дисциплін; забезпечення всіх студентів стипендією не нижче прожиткового рівня; скасування всіх видів податків зі стипендії, заробітків студентів та студентських кооперативів; забезпечення студентів гуртожитками; демократизації статутів навчальних закладів; забезпечення добровільності навчання на військовій кафедрі та кафедрі цивільної оборони; автономності та екстериторіальності навчальних закладів; ліквідації перших відділів; припинення переслідування студентів за політичними і релігійними мотивами тощо [Доній, 1999. с.71-72].

21 лютого 1990 р. біля пам'ятника Тарасу Шевченку в Києві відбувся все київський мітинг за участю лідерів УСС О. Донія, В. Кириленка, В. Чемериса, представників Міністерства освіти УРСР, викладачів. За участь у мітингу правоохоронці арештували секретаря Київської крайової ради Руху В. Чемериса. Протестуючи проти свавілля міліції, той оголосив у в'язниці голодування. В захист заарештованого виступила Київська УСС. 23 лютого 1990 р. група студентів і активістів УСС пікетували будинок Київської міської Ради. Пікетування завершилося арештом частини його учасників. УСС видала низку відозв, а також розпочала збір підписів за звільнення арештованих студентів.

Інформація про арешт студентів у Києві швидко розповсюдилася серед членів інших молодіжних організацій. Зокрема, серед учасників II з'їзду Конфедерації студентів України, який відбувся 23-25 лютого 1990 р. у Львові. Завдяки заклику Конфедерації, 1 березня 1990 р. у західноукраїнських містах відбулися

масштабні студентські акції протесту, найбільші з яких у Львові й Тернополі [Кулик, 2000.с.140].

6 березня 1990 р. близько 250 активістів УСС і Студентського братства знову пікетували Київську міськраду. Цього дня голова Київського міського суду Г. Бутенко офіційно повідомив про дострокове звільнення заарештованих студентів.

Студентські акції у лютому-березні 1990 р. засвідчили, що студентство є досить потужною суспільно-політичною силою, що може впливати на вирішення важливих суспільних проблем, активізували необхідність організаційного оформлення студентських організацій, їхньої консолідації.

У березні 1990 р. відбулася Київська міська конференція УСС, на якій були обрані керівні органи УСС. Головою організації став О. Доній, а його заступником – Р. Стратійчук.

13 травня 1990 р. у першу річницю розстрілу китайських студентів на площі Тяньаньмень в Пекіні, Київська організація УСС провела одноденне голодування, заявивши таким чином свою солідарність із борцями із комуністичною диктатурою. Водночас, вимагали припинення вивчення марксизму-ленінізму та усунення комітетів КПРС і ВЛКСМ із вишів України [Доній, 1999. с.87-88].

У цей час відбувалося організаційне оформлення та визначення ідеологічних засад СНУМ. 27 січня 1990 р. у Києві відбулася всеукраїнська нарада СУМ і СНУМ. Її учасниками були делегати із Донецька, Житомира, Києва, Львова, Рівного, Тернополя, Хмельницького і Черкас. Ухвалена резолюція відображала основні погляди СУМ-СНУМ: боротьба за самостійну соборну державу; головним ворогом організації визнавалася КПРС, а відтак було вирішено витіснити її членів із органів влади; підтримка стихійних опозиційних настроїв населення.

6 квітня 1990 р. в м. Долина на Івано-Франківщині пройшла нарада СНУМ за участю представників Львівської, Івано-Франківської, Тернопільської і Київської організацій СНУМ. Обговорювалася стратегія боротьби СНУМ із ЛКСМУ. Серед засобів пропонувалося створення і очолення молодіжних комісій і комітетів у новообраних Радах. Крім того, розглядалася можливість створення на базі УГС політичної партії і перетворення СНУМ в її молодіжний осередок [Головенько, 1995.с.79].

У Києві 22 квітня 1990 р. проведено «екологічну» демонстрацію. Її учасники несли гасла «За незалежну українську соборну державу!», «Совецькій імперії – ні!». Завершилася вона тим, що члени київської організації СНУМ поклали до пам'ятника В. Леніна вінок із колючого

дроту з написом «Леніну від України» та «Кату України!». Правоохоронці затримали окремих учасників акції, порушивши проти них кримінальну справу за фактом «виключного цинізму». 26-27 травня 1990 р. в Івано-Франківську відбувся Перший всеукраїнський установчий з'їзд СУМ-СНУМ [Головенько, 1995.с.100]. Із 220 делегатів, що представляли 19 крайових організацій СУМ-СНУМ, 18 – були членами НРУ, 23 – УРП, 19 – інших товариств і братств. Відповідно вищезазначені організації мали ідеологічний вплив на СНУМ, визначали форми і методи його діяльності.

Перед учасниками з'їзду виступили Л. Лук'яненко, М. Пороський, Ю. Шухевич, З.Дума, О.Новак, І.Кандиба, які закликали їх до об'єднання. Так, Л. Лук'яненко наголошував: «Я хотів би, щоб ви були однією рукою, а УРП – другою рукою спільного тіла. СНУМ виник як альтернатива згинувшому комсомолу. Ваша організація має його не просто замінити, але й охопити собою всю українську молодь». [Богомаз, 1994. с. 243]

Промови лідерів СНУМ виявили значні розбіжності щодо тактики діяльності організації. Частина снумівців на чолі з І. Деркачем наполягали на демократичних методах боротьби. Радикали, очолювані О. Вітовичем, вимагали посилення тиску на владу, не виключаючи навіть можливості використання збройних методів боротьби.

Учасники з'їзду ухвалили Програму і Статут СНУМ, обрали Центральний провід у складі 36 осіб. У Програмі СНУМ містилися головні положення українського націоналізму, які відповідала поглядам обох частин організації, а Статут закріплював існуючий стан організації. Регіональним організаціям забезпечувалася широка автономія. Головою СНУМ було обрано народного депутата УРСР І. Деркача [Литвин, 1991.с. 56].

Згодом у СНУМ відбувся розкол. 9 червня 1990 р. у Києві постала націоналістична фракція СНУМ (очолювали Д. Корчинський і О. Вітович), ідеологією якої був інтегральний націоналізм. Відхід націоналістичної СНУМ від УРП О. Вітович пояснював наступним чином: «Ми існували. А хотіли жити і творити. Нас пробували вести за собою і ми пробували їм вірити. Не вийшло. Ми вчасно побачили зраду з псевдо патріотичною машкарою на їхніх устах. І пішли самі». [Вітович, 1991. с.19] Помірковану СНУМ очолили І. Деркач і Т. Чорновіл. На певний час вона стала молодіжним крилом УРП, а потім приставала до інших партій. Погляди «поміркованих» лідерів СНУМ були значно радикальнішими за позицію лідерів республіканців. Так, І. Деркач був прихильником ідей

демократичного націоналізму і критикував лідерів УРП за те, що вони не використовували ідеологічних надбань національно-визвольного руху першої половини ХХ століття. [*Гарань, 1993.с. 165-166*]

Політична ситуація в Україні в 1990 р. характеризувалася швидким творенням нових політичних сил, передусім націоналістичного спрямування. Більшість їхніх членів становила радикальна молодь.

У квітні 1990 р. у Львові було створено «надрадикальне» об'єднання «Державна самостійність України», що будувало діяльність на ідеології ОУН. Очолив його колишній політв'язень І. Кандиба. Восени 1990 р. об'єднання налічувало близько 300 членів. Незалежність України ДСУ планувало досягти мирним демократичним шляхом, але не через вибори, проведені «окупаційною владою».

29–30 квітня 1990 р. на з'їзді УГС було проголошено створення Української республіканської партії. Учасники установчого з'їзду значну увагу присвятили обговоренню участі молоді в УРП. Так, О. Сергієнко наголошував: «...Кілька слів про вашу молодіжну організацію. Молодь – це завжди бунт, завжди динаміка. Без молоді нам не зрушити з місця. Але молодь має усвідомити, в яких умовах ми існуємо, і не робити кроків нерозважливих, що їх би використали як проти Руху, проти нашої партії, так і проти самої молоді. Тобто, я бажав би звернутися з цієї трибуни до тих, хто спрямовує нашу молодь, – до керівників Руху, які повинні взяти контроль над молоддю, аби вона також являла зразок дисципліни і не йшла на непотрібний політичний ризик». Приблизно таку ж думку висловлював Л. Горохівський: «Нам не байдуже куди піде наша молодь і хто її поведе. Важко уявити трагедію, коли молодь, граючись у незалежність, опиниться під впливом КГБ чи буде очолена ним». Влітку 1990 р. з ініціативи Української національної партії та Української народно-демократичної партії створено об'єднання «над радикалів» – Українська міжпартійна асамблея (УМА). Перша сесія УМА відбулася 1 липня 1990 р. в київському будинку кіно. Незважаючи на назву «міжпартійна», до складу УМА на її першій сесії увійшли лише УНП, УНДП, нечисленна надрадикальна Республіканська партія України, радикальне крило УСДП, націоналістична фракція СНУМ, Комітет захисту Української католицької церкви, незалежна профспілка «Єдність» та ін. Усього – близько 70 делегатів і понад 120 гостей. [*Гарань, 1993.с. 116*]

Лідери УМА були прихильниками позапарламентських методів боротьби за незалежність, зокрема: реєстрацію громадян Української

держави; створення комітетів громадян; скликання альтернативного Верховній Раді Національного конгресу; створення Збройних Сил, Служби Безпеки та Національної Поліції.

6-7 жовтня 1990 р. відбулася друга сесія УМА, на якій було оприлюднені дані, що громадянами УНР зареєструвалися 729 тис. осіб (у Львівській області – 450 тис, у Києві та області – 140 тис, Тернопільській – 40 тис, в шести областях – від 10 до 20 тис., в усіх інших – до 10 тис.). При цьому, лідер СНУМ (н) Д. Корчинський відзначав низький рівень національної свідомості українців.

18 жовтня 1990 р. в Києві було оголошено про скликання комітету зі створення Ради національного порятунку. Протокол про наміри підписали організації УНП, УНДП, СНУМ (н), УМА, а також радикальні діячі УРП, УСДП, СДПУ, ТУМ, низки страйкомів.

3-4 листопада 1990 р. у Києві відбувся з'їзд націоналістичної фракції СНУМ. Участь у ньому взяли представники Львівської, Тернопільської, Івано-Франківської, Черкаської, Житомирської, Київської та Полтавської організацій. Учасники з'їзду на основі націоналістичної фракції СНУМ створили Українську націоналістичну спілку (УНС), яку очолили Д. Корчинський і О. Вітович. Згодом УНС підтримав Ю. Шухевич.

У листопаді 1990 р. у Львові постав Комітет громадянської згоди у складі представників облради і облвиконкому, крайової організації Руху, УРП, УХДП, страйкомів, Товариства української мови, Студентського братства, СНУМу та ін. Львівська облрада, яку очолював В. Чорновіл, ухвалила постанову згідно з якою, пікетування, мітинги, страйки, що проводилися без погодження з Комітетом громадянської згоди, вважалися провокацією. У випадку силового усунення керівництва облради, населенню області мало керуватися рекомендаціями Комітету громадянської згоди. На початку 1991 р. СНУМ та «Спадщина» вийшли із Комітету громадянської згоди, оскільки комітет відмовився бойкотувати всесоюзний референдум. [*Гарань, 1993.с. 147*]

24 листопада 1990 р. відбулася конференція частини Київської ліберально-демократичної спілки і ліберально-демократичного крила львівського об'єднання Товариства Лева. Її учасники створили Українську ліберально-демократичну спілку – непартійну структуру, що мала об'єднувати ліберальні громадські організації.

Молодіжні організації в Україні намагалися налагодити контакти із діаспорною молоддю. 30 травня 1990 р. делегати 30 організацій української молоді з республік СРСР утворили Українську Молодіжну Асоціацію. Її обов'язками визначалися: налагодження

зв'язків між українськими організаціями розкиданими по світу і Україною; сприяння демократичним процесам в Україні; захист національно-політичних і соціально-економічних прав українців; відродження і пропаганда українських духовних і культурних цінностей; поширення, розвиток і пропаганда українських молодіжних субкультур.

З проголошенням незалежності України і проведення всенародного референдуму 1 грудня 1991 р. майже всі молодіжні організації заявили про перехід від опозиції до влади до конструктивної співпраці з нею. Зауважимо, що Українська молодіжна асоціація, СУС, Студентське братство, СУМ, СНУМ та інші проводили агітаційно-пропагандистські кампанії в підтримку незалежності України.

Водночас, перед молодіжними громадськими організаціями постала низка проблем. Їхнє основне гасло – здобуття незалежності України було виконане, а програми подальших дій вони не мали, як і реальних механізмів налагодження господарського життя. Гострою була проблема відносин з владою. З одного боку, національно-демократичні сили висували гасла опозиції до влади, а з іншого – змушені були підтримувати цю владу, як інституціоналізовану інкарнацію незалежності.

Висновки. Отже, під час другого етапу розвитку молодіжного руху (1991 – 1999 рр.) в умовах складної політичної, економічної, соціальної ситуації в громадські структури молодіжного руху активно розвивалися, відновлювали свої історичні традиції, корені, і займали відповідне місце у політичній системі суспільства. Поряд із ознаками, притаманними молодіжним рухам в колишніх союзних республіках, молодіжний рух в Україні мав певні свої відмінності, зумовлені специфікою економічного і політичного розвитку, історичними традиціями, ментальними особливостями населення окремих регіонів тощо.

Організовані структури молодіжного руху ставали перманентною конструктивною опозицією до політико-владних структур, сприяючи своїми діями вирішенню як молодіжних, так і загальних соціальних проблем, отримали частину повноважень офіційної влади у сфері формування і реалізації державної молодіжної політики. Від діяльності молодіжних громадських структур, їхньої суспільної значущості, підвищення політичної культури молоді залежав розвиток державотворчих процесів в Україні, становлення демократії і громадянського суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

- Богомаз, 1994* – Богомаз К. Е. Общественно-политические движения, организации, партии: история, перспективы развития (На материалах Украины, вторая половина 80-х – первая половина 90-х гг.). – 480 с.
- Бойко, 2002* – Бойко О. Д. Україна у 1985-1991 рр.: основні тенденції суспільно-політичного розвитку. – 306 с.
- Вітович, 1991* – Вітович О. В. Бо ми – націоналісти / Вітович О. // Напрям. Теоретичний та інформаційно-публіцистичний журнал Львівського крайового проводу СНУМ. – 1991. – Вип. 7.
- Гарань, 1993* – Гарань О. В. Убити дракона (З історії Руху та нових партій України) / О. В. Гарань. – К.: Либідь, 1993. – 200 с.
- Головатий, 1993* – Головатий М. Ф. Молодіжна політика в Україні: проблеми оновлення. – К.: Наук. думка, 1993. – 325 с.
- Головенько, 1995* – Головенько В. Український молодіжний рух: історія і сьогодення / В. Головенько, О. Корнієвський. К.: Наукова думка, 1994. – 111 с.
- Головенько, 1995* – Головенько В. Український молодіжний рух у ХХ столітті: історико-політологічний аналіз основних періодів / В. Головенько. – К.: АЛД, 1997. – 160 с.
- Доній, 1999* – Історія УСС мовою документів і фактів (1989- 1999) / О. Доній, О. Синельников. – К.: Смолоскип, 1999. – 324 с.
- Князевич, 2002* – Князевич Д. О. Розвиток молодіжного руху в Україні (друга половина 1980-х – 1990-ті роки): дис. канд. іст. наук: 07.00.01 / Князевич Даря Олександрівна. – К., 2012.
- Корнієвський, 1998* – Корнієвський О. А. Історія становлення та розвитку сучасного припартійного молодіжного руху в Україні (друга половина 80-х-90-ті роки ХХ століття) / Молодіжний рух України: історія та сучасність : Зб. матеріалів / Редкол.: В. А. Головенько, В. І. Березовський, В. Л. Рябіка та ін. – К.: НВФ «Студцентр» / НІКА7Центр, 1998. – 120 с.
- Кулик, 2000* – Кулик В. Молода Україна: сучасний організований молодіжний рух та неформальна ініціатива / В. Кулик, Т. Голобуцька, О. Голобуцький. – К.: Центр дослідження проблем громадянського суспільства, 2000. – 460 с. – (Дослідження)
- Литвин, 1991* – Литвин В. Молодіжні громадсько-політичні організації // Політика і час. – №3– 1991. – 3 лютого.
- Курас, 2003* – Курас І. Ф. Політична історія України. ХХ ст.: у 6 т. / Гол. ред. І. Ф. Курас / НАН України, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень. – Т. 6. / Редкол.: О. М. Майборода та ін. – К., 2003. – 424 с.
- Русначенко, 1998* – Русначенко А. М. Національно-визвольний рух в Україні: середина 1950-х – початок 1990-х років. – К.: Видавництво імені Олени Теліги, 1998. – 720 с.

REFERENCES

- Bogomaz, 1994* – Bogomaz K. E. Obshhestvenno-polytycheskye dvyzheniya, organizatsyy, partyu: ystoriya, perspektyvy razvytyya (Na materialax Ukrainy, vtoraya polovyna 80-x – pervaya polovyna 90 th). – 480 s.
- Bojko, 2002* – Bojko O. D. Ukrayina u 1985-1991 : osnovni tendenciyi suspilno-politychnogo rozvytku. – 306 s.

- Vitovych, 1991* – Vitovych O. V. Bo my – nacionalisty / Vitovych O. // Napryam. Teoretychnyj ta informacijno-publicystychnyj zhurnal Lvivskogo krajovogo provodu SNUM. – 1991. – Vyp. 7.
- Garan, 1993* – Garan O. V. Ubyty drakona (Z istoriyi Ruxu ta novyx partij Ukrainy) / O. V. Garan. – K.: Lybid, 1993. – 200 s.
- Golovatyj, 1993* – Golovatyj M. F. Molodizhna polityka v Ukraini: problemy onovlennya. – K.: Nauk. dumka, 1993. – 325 s.
- Golovenko, 1995* – Golovenko V. Ukrayinskyj molodizhnyj rux: istoriya i sгодennya / V. Golovenko, O. Korniyevskij. – K.: Naukova dumka, 1994. – 111 s
- Golovenko, 1995* – Golovenko V. Ukrayinskyj molodizhnyj rux u XX stolitti: istoryko-politologichnyj analiz osnovnyx periodiv / V. Golovenko. – K.: ALD, 1997. – 160 s.
- Donij, 1999* – Istorija USS movoyu dokumentiv i faktiv (1989- 1999) / O. Donij, O. Synelnykov. – K.: Smoloskyp, 1999. – 324 s
- Knyazevych, 2002* – Knyazevych D.O. Rozvytok molodizhnogo ruxu v Ukraini (druga polovyna 1980-x – 1990-ti roky): dys. kand. ist. nauk: 07.00.01 / Knyazevych Darya Oleksandrivna. – K., 2012.
- Korniyevskij, 1998* – Korniyevskij O. A. Istorija stanovlennya ta rozvytku suchasnogo prypartijnogo molodizhnogo ruxu v Ukraini (druga polovyna 80-x-90-ti roky XX stolittya) / Molodizhnyj rux Ukrainy: istoriya ta suchasnist : Zb. materialiv / Redkol.: V. A. Golovenko, V. I. Berezovskij, V. L. Ryabika ta in. – K.: NVF «Studcentr» / NIKA7Centr, 1998. – 120 s.
- Kulyk, 2000* – Kulyk V. Moloda Ukrainy: suchasnyj organizovanyj molodizhnyj rux ta neformalna iniciatyva / V. Kulyk, T. Golobuczka, O. Golobuczkyj. – K.: Centr doslidzhennya problem gromadyanskogo suspilstva, 2000. – 460 s. – (Doslidzhennya)
- Lytvyn, 1991* – Lytvyn V. Molodizhni gromadsko-politychni organizaciyi // Polityka i chas. – 3– 1991. – 3 lyutogo.
- Kuras, 2003* – Kuras I.F. Politychna istoriya Ukrainy. XX st.: u 6 t. / Gol. red. I.F. Kuras / NAN Ukrainy, Instytut politychnyx i etnonacionalnyx doslidzhen. – T. 6. / Redkol.: O. M. Majboroda ta in. – K., 2003. – 424 c.
- Rusnachenko, 1998* – Rusnachenko A.M. Nacionalno-vyzvolnyj rux v Ukraini: serydyna 1950-x – pochatok 1990-x rokov. – K.: Vydavnyctvo imeni Oleny Teligy, 1998. – 720 s.

Надійшла до друку 19.06.2014.